
<<ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ>>ԿՐԹԱՀԱՄԱԼԻՐ

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԹԵՄԱ՝ <<Խոսքի զարգացման հապաղումը և նրա ախտանիշները ն/դ տարիքում>>

Կատարող՝ Հայրապետյան Նաիրա

Ղեկավար՝ Գևորգյան Կիմա

ԵՐԵՎԱՆ 2022

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ներածություն-----	3
1. Խոսքի հապաղում-----	4
2. Խոսքի հապաղման ախտորոշում-----	10
2. 1. Խոսքի շեղումների տեսակներ -----	11
3. Նախադարձական տարիքի երեխաների խոսքի հապաղում-----	13
3. 1. Նախադարձական լեզվի խանգարումների նշաններ-----	14
3. 2. Նախադարձական լեզվի խանգարումների պատճառները-----	15
Եզրակացություն-----	18
Գրականության ցանկ -----	20

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Վերջին տասնամյակներում խոսքի զարգացման հապաղումը հանդիպում է յուրաքանչյուր չորրորդ երեխայի մոտ: Ծնողը, երբ նկատում է **խոսքի ուշացում**, պետք է դիմի համալիր ախտորոշման, որն իր մեջ պարտադիր ներառում է նյարդաբանի, հոգեբանի, լոգոպեդի ախտորոշումը: Խոսքի զարգացման հապաղման պատճառները տարաբնույթ են՝ նյարդային համակարգի, լսողության, մտածողության խանգարումներ, ներարգանդային զարգացման ընթացքում անբարենպաստ ազդեցությունները, վաղաժամ ծննդաբերություն, ասֆիքսիա, ժառանգականության գործոն, մանկավարժական բաձիթողի վիճակ, հաճախ պայմանավորված է նաև հոգեշարժողական ոլորտի զարգացմամբ, այսինքն, երբ է երեխան պահել գլուխը, նստել, քայլել:

Երեխայի խոսքի զարգացման հապաղումն առավել շատ հանդիպում է այն ընտանիքներում, որտեղ ծնողները հաճախակի վիճում են կամ ունեն հոգեբանական խնդիրներ և միանշանակ առկա է հուզական անլիարժեքություն: Այս ամենն անմիջականորեն իր անդրադարձն է ունենում երեխայի հոգեկանի և խոսքի զարգացման գործընթացի վրա, այդ իսկ պատճառով առաջարկում են մի քանի մոտեցումներ, որոնք կօգնեն ծնողին որոշ չափով կանխել երեխայի խոսքի զարգացման հապաղումը:

Թեմասան արդիականությունը պայմանավորված է, ներկա ժամանակաշրջանում, երբ գաջեթները մեր առօրիայում ավել մեծ դեր են խաղում, քան ազատ դեմառդեմ շփումները: Այս խնդիրը ինչպես կա մեծահասակների մոտ այնպես էլ երեխաների մոտ: Ոչ կենդանի շփումը մեծ խնդիր է առաջացնում խոսքի ճիշտ զարգացման վրա:

Աշխատանքի նպատակն է ներկայացնել խոսքի հապաղումները Ն/Դ տարիքի երեխաների շրջանում:

1. ԽՈՍՔԻ ՀԱՊԱՂՈՒՄ

Խոսքը բանական մարդու սոցիալականացման ամենակարևոր ձեռքբերումն է: Խոսքը տալիս է հասկացվածություն, մեկնաբանություն, լսելիություն, արտահայտվածություն, տեղեկատվության փոխանցում, մտածողություն, դատողություն և, վերջապես, լինելիության բարձրաձայնում:

Հոգեբանական տեսանկյունից խոսքն արտահայտում է մարդու ներքին բովանդակությունը: Եթե մի կողմ դնենք խոսքի հապաղման ֆիզիկական գործոնները, որոնք կարող են լինել տարբեր և ունենալ առաջացման տարբեր պատճառներ՝ նյարդային համակարգի, լսողական համակարգի, լեզվամկանային համակարգի և այլ համակարգերի խանգարում, ապա խոսքի հապաղման հոգեբանական գործոններն առավել ներքին հուզական համակարգի հետ են կապված:¹

Նախ ներկայացնեմ խոսքի զարգացման հիմնական փուլերը և տարիքային առանձնահատկությունները: Որպես կանոն, գոյություն ունեն մի քանի տարիքային փուլեր, որոնք ենթադրում են խոսքի արտահայտման հետևյալ ձևերը.

Նախաթոթովանքի կամ գղզղանքի փուլ

Եթե հետծննդյան կյանքի առաջին-երկրորդ ամիսներին երեխան միայն լաց լինելով է արտահայտում իր վիճակը, ապա 2-3-րդ ամիսներից սկսած՝ սկսում է ձայներ արձակել, որոնք կազմված են մեկ-երկու ձայնավոր և

¹ *Гаценко В. Л., Бітенський В. С., Абрамов В. А., Влох І. Й., Кожина Г. М., Коростій В. І., Мозгова Т. П., Напрєенко О. К., Самардакова Г. О., Сінайко В. М., Спірина І. Д., Юр'єва Л. М.* Психиатрия и наркология (учебник) = Психіатрія і наркологія (підручник) / За ред. В. Л. Гавенка, В. С. Бітенського.. — Київ: Здоров'я, 2009. — С. 92. — 512 с. — 1000 экз. — ISBN 978-966-463-022-8.

նույնքան էլ կոկորդային անորոշ հնչյուններից: Գոգղանքի փուլը տևում է մինչև 6 ամսականը:

Թոթովանքի փուլ

Թոթովանքի շրջանը սկսվում է 6 ամսականից: Այս փուլում երեխայի արձակած ձայներն իր շրջապատում խոսվող լեզվի հնչյուններն են: Դա նշանակում է, որ այս փուլում սոցիալական շրջապատն արդեն վճռական ազդեցություն է գործում երեխայի խոսքի զարգացման վրա: Թոթովանքին ակտիվորեն մասնակցում են լեզուն, լեզվի ծայրը, շուրթերը: Արտաբերվում են այնպիսի շրթնային հնչյուններ, ինչպիսիք են՝ բ, մ, պ, փ: 7 ամսականում երեխայի թոթովանքը շրջապատի կողմից ակտիվ աջակցության կարիք ունի: 7-8 ամսական թոթովախոս երեխան կրկնում է մեկ ձայնավորից և մեկ բաղաձայնից կազմված բառերի շարքեր (մամա, պապա, տատա և այլն):

Պասիվ խոսքի փուլ

Երեխան դեռևս չի կարողանում խոսել, բայց հասկանում է շրջապատողների խոսքը՝ իրեն ուղղված մի շարք բառեր և պարզ նախադասություններ: 8-9 ամսականում բնականոն ռիթմով զարգացող երեխան կարող է հասկանալ հրամայական և հարցական կարճ նախադասություններ, և ընդ որում՝ երեխան հասկանում է ոչ այնքան նախադասության ընթացքը, որքան նրա հուզական կողմը, տոնը, շեշտադրումը, ժեստերը և դիմախաղը: Արդեն 10 ամսականում երեխան դրսևորում է վերլուծական մտածողության որոշ կարողություններ:

Ակտիվ արտաքին խոսքի փուլ

Այս փուլը կազմված է երկու ենթափուլից՝

1. Իրադրական խոսքի ենթափուլ
2. Կապակցված համատեքստային խոսքի ենթափուլ

Իրադրական խոսքի ենթափուլ

Մոտավորապես մեկ տարեկանում նորմալ զարգացող երեխաների մեծ մասը սկսում է արտասանել առաջին բառերը, սակայն երեխաներն այս հարցում ունեն անհատական բավականին մեծ տարբերություններ: Որոշ երեխաներ կարող են ակտիվ խոսքի փուլին անցնել 2 տարեկանում կամ ավելի ուշ: Այսինքն՝ նրանց պասիվ խոսքի փուլը միջինից շատ ավելի երկար է տևում, նույնիսկ՝ մինչև 3 տարեկան: Երեխայի արտասանած առաջին բառերը թոթովանքի ժամանակ արտասանվող հնչյունների զուգորդություններից կազմված բառերն են: Եթե թոթովելիս «մա-մա-մա» շարքը որևէ իմաստ չէր արտահայտում, ապա այժմ այդ զուգորդությունը կարող է նշանակել մայր:

Իրադրական խոսքը մեծ նշանակություն ունի ընտանիքի անդամների հետ երեխայի շփման և հիմնական պահանջմունքների բավարարման հարցում: Օրինակ՝ շատ երեխաներ «հաֆո» կամ «հաֆ-հաֆ» են ասում, երբ ուզում են ցույց տալ շանը, կամ ինչ-որ միտք արտահայտել, որը կապված է շան հետ: Նմանատիպ բառերի կիրառումը պայմանավորված է կոնկրետ իրադրությամբ, որում տվյալ պահին հայտնվել է երեխան:²

Կապակցված համատեքստային խոսքի փուլը և եսակենտրոն խոսքի խնդիրը

Խոսքի զարգացման այս փուլը սկսվում է 1.5-2 տարեկանից: Այս փուլում երեխայի խոսքը հանդես է գալիս՝ որպես նրա գործողություններին

² ԼՈԳՈՊԵԴԻԱՆ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆՈՒՄ / Ա.Վ. Ավագյան և ուրիշ.-Եր.: Աստղիկ, 2017.- 76 էջ:

ուղեկցող գործընթաց: Օրինակ՝ երեխան տուն պատրաստելիս ինքն իրեն խոսում է, տալիս է այն առարկաների անունները, որոնցով խաղում է:

Ժ. Պիաժեն, հետո նաև՝ Լ. Ս. Վիգոտսկին, ուշադրություն դարձրին այն հանգամանքին, որ երեխայի խոսքի և մտածողության զարգացման վրա խոր ազդեցություն են գործում այլ մարդկանց հետ փոխհարաբերությունները: Ժ. Պիաժեն առաջ քաշեց նաև «եսակենտրոն խոսքի» մասին իր տեսակետը: Եսակենտրոն է երեխայի այն խոսքը, որը նախատեսված է հենց իր համար, իսկ «սոցիալականացված» խոսքն ուղղված է ուրիշներին: Ըստ Պիաժեի՝ եսակենտրոն խոսքը ժամանակի ընթացքում մարում ու անհետանում է:

Լ.Ս. Վիգոտսկին, քննադատորեն վերլուծելով Պիաժեի տեսակետը, առաջ քաշեց այն միտքը, որ երեխայի խոսքի ցանկացած տեսակ սկզբից ևեթ սոցիալական է: Փորձելով պարզել, թե երեխայի կյանքում ինչ նշանակություն ունի եսակենտրոն խոսքը, հանգեց այն եզրակացության, որ խոսքի այդ տեսակը սոցիալական ծագում ունի և ժամանակի ընթացքում ոչ թե անհետանում է, այլ դառնում է ներքին խոսք:

Որոշ տվյալներ վկայում են, որ 2-3 տարեկան երեխայի եսակենտրոն խոսքը կապված է խնդրային իրադրությունների հաղթահարման հետ: Երբ երեխան հայտնվում է խնդրային իրադրության մեջ, որտեղ պետք է հաղթահարի չնախատեսված դժվարությունները, նրա ինքնաբուխ եսակենտրոն խոսքն անմիջապես ակտիվանում է: Այս փաստը ցույց է տալիս, որ խոսքի այս տեսակը ծառայում է խնդիրների լուծմանն ու խնդրային իրադրությունների հաղթահարմանը, այսինքն՝ երեխայի ադապտացիայի ապահովմանը:³

1. ³ *Морозов Г. В., Шуйский Н. Г.* Введение в клиническую психиатрию (пропедевтика в психиатрии). — Нижний Новгород:

Խոսքի հապաղման հոգեբանական գործոնները.

Ինչպես արդեն նշեցի, եթե խոսքի հապաղումը պայմանավորված չէ ֆիզիկական խնդիրներով, ապա դա հոգեբանական դրդապատճառներ ունի: Երեխայի խոսքի զարգացման մեջ ընտանիքը, ունենալով զարգացնող մեծ դերակատարություն, կարող է նաև հակառակ արդյունքի հանգեցնել: Նշեմ մի քանի հիմնական իրավիճակներ, որոնք հանգեցնում են երեխայի հուզական մեծ լարվածության և, ըստ այդմ, նպաստում երեխայի ներամփոփվածությանն ու կյանքին խոսքով չմասնակցելուն.

- **Կոնֆլիկտային ծնողներ**
- **Ապահովության զգացողության բացակայություն**
- **Անընդհատ երեխային սաստելու և բղավելու սովորություն**
- **Ծնողների մշտական զբաղվածություն և հաղորդակցման բացակայություն**
- **Մուլտֆիլմերի անդադար դիտում**
- **Բազմալեզու խոսքի առկայություն**
- **Անտեսվածություն**
- **Երեխայի հետ խոսելիս դիմախաղի և աչքերի կոնտակտի բացակայություն**
- **Հուզական կապի, գուրգուրանքի, դրական էմոցիաների անբավարարվածություն, և այլն:**

Այս ամենն իրականում երեխային ստիպում է զգալ միայնակություն և օտարացվածություն: Իսկ նման դեպքում խոսքն արդեն լսելի դարձնելը ևս մեկ անգամ անպիտան և անկարևոր է թվում, քանի որ շրջապատող միջավայրը, գիտակցաբար թե անգիտակցաբար, ներշնչում է երեխային այդ

զգացողությունը և չի նպաստում համապատասխան պայմանների ստեղծմանը՝ հուզական և ֆիզիկական հաղորդակցմանը:

Խոսքի հաղորդակցությունը սոցիալական հմտություն է, որը ձևավորվում է միայն երեքից վեց տարեկան այլ մարդկանց օգնությամբ: Երեխաների խոսքի զարգացման հետ կապված ցանկացած խնդիր անհրաժեշտ է բացահայտել և շտկել նախադպրոցական տարիքում: Սա կարևոր է ոչ միայն հաջող ուսման կամ նորմալ սոցիալականացման համար, այլ նաև այն պատճառով, որ հետագայում, երբ երեխան մեծանա, կարող է շատ ուշ լինել:

Խոսքի խանգարումները խոսքի զարգացման շեղումներ են՝ անձեռնմխելի լսողությամբ և նորմալ ինտելեկտով: Այն կապված է ֆիզիոլոգիական, նյարդաբանական կամ հոգեկան խնդիրների հետ:

Ըստ ուսումնասիրությունների՝ ծնողների 40-50%-ը դժգոհում է նախադպրոցական տարիքի երեխաների խոսքի խնդիրներից:

Պատճառները կարող են լինել ժառանգականությունը, բնածին պաթոլոգիաները, ծննդաբերության ընթացքում առաջացած բարդությունները, ինչպես նաև կյանքի առաջին ամիսներին կրած վնասվածքներն ու հիվանդությունները: Բայց հաճախ է պատահում, որ լիովին առողջ երեխաների մոտ դժվարություններ են առաջանում: Այս դեպքում խնդիրը սոցիալական արմատներ ունի:

Օրինակ՝ **Հիպեր-խնամք**. Ծնողները փորձում են գուշակել երեխայի բոլոր ցանկությունները, նախքան նա դրանք հնչեցնելը, թույլ չեն տալիս, որ նա ինքնուրույն պատասխանի հարցին, անընդհատ հուշում և ավարտում է խոսքերը նրա փոխարեն:

Անհանգստություն . Երեխայի առողջության համար վախենալով՝ ծնողները նրան խանգարում են աշխարհն ուսումնասիրել՝ ազատ տեղաշարժվել, դիպչել «մեծահասակների» առարկաներին և մանրակրկիտ մանրացնել սնունդը՝ դժվարացնելով բերանի խոռոչի մկանների զարգացումը:

Կողմանկի իրեր . Երեխաները ստիպված են լինում պարբերաբար գրավել ծնողների ուշադրությունը՝ իրենց բնական կարիքները թեթեւացնելու կամ այս գործողության հետեւանքները վերացնելու համար: Շուրջօրյա բարուր հագած երեխան նման խնդիր չունի: Շփվելու պատճառ չկա:

Ժամանակակից նախադպրոցական տարիքի երեխաների խոսքի զարգացման համար հաճախ խնդիր է դառնում նաև ծծակը : Եթե երեխայի բերանը մշտապես զբաղված է, խոսքի ապարատը չի զարգանում:

Կապի բացակայություն . Նրանք պարզապես չեն խոսում երեխայի հետ՝ համարելով նրան ոչ բավականաչափ զարգացած դրա համար: Մեծահասակները կարծես սպասում են, որ նա մեծանա և ինքնուրույն խոսի: Այնուամենայնիվ, երեխաները չեն կարող սովորել խոսել միայն հեռուստացույց լսելով և իրենց ծնողների խոսակցությունը: Խոսքը զարգանում է միայն անմիջական շփման դեպքում, երբ նրանք անձամբ դիմում են երեխային, հարցեր տալիս, երկխոսություն են վարում:

Ավելորդ ճնշում . Երեխայից պահանջվում է սովորել որքան հնարավոր է շուտ ասել. Ճիշտ ասա՞: Երեխան վախենում է, դիմադրում է ճնշմանը, և նրա մոտ առաջանում է խոսքի նեգատիվիզմ . մարդը հասկանում է խոսքը, բայց հրաժարվում է ինքն իրեն խոսել:

Կրկնություն մեծահասակների համար . Եթե երեխան անընդհատ շփվում է այնպիսի մարդու հետ, ով ունի խոսքի հետ կապված խնդիրներ, օրինակ՝ փորկապություն, ապա նա որդեգրում է այս հատկանիշը:

Արգելքները . "Լռիր! Դադարե՛ք երգել: Լռե՛ք, երբ մեծերը խոսում են»: - եթե երեխան հաճախ է դա լսում իր հասցեին, նա կորցնում է խոսելու ցանկությունը:

Ընդլայնված զարգացում . Որոշ ծնողներ տարված են հանճար դաստիարակելու գաղափարով: Օրինակ՝ հենց երեխան սկսել է խոսել, նրանից պահանջում են ծնողներից մեկի հետ շփվել միայն օտար լեզվով: Գործնականում նման երեխաները հազվադեպ են

մեծանում երկլեզու , բայց հաճախ ունենում են խոսքի հետ կապված խնդիրներ. նրանք շփոթում են տարբեր լեզուների բառերն ու հնչյունները:

Ե՞րբ է պետք սկսել սկսել անհանգստանալ:

Խոսքի զարգացման ապագա խանգարումները կարելի է հայտնաբերել արդեն կյանքի առաջին ամիսներին: Խոսքի զարգացման ուշացումը մանկաբույժները որոշում են հետևյալ նշաններով.

- կյանքի առաջին ամսվա վերջում երեխան չի բղավում, երբ նա զգում է անհարմարություն.
- չորս ամսականում ժպիտով չի արձագանքում սիրալիք խոսքերին և հայացքներին.
- հինգ ամսում նա առանձին ձայներ չի արտասանում, իր աչքերով չի փնտրում այն բաները, որոնք իրեն մատնանշում են.
- յոթ ամսականում չի արտասանում առանձին վանկեր.
- Ինը ամսականում նա չի խոսում ամենապարզ բառերը կրկնվող վանկերից՝ «մայրիկ», «հայրիկ», «յայյա»;
- տասը ամսականում նա չի տիրապետում խոսքի ժեստերին՝ գլխով անելով և գլուխը թափահարելով, գրիչը չի թափահարում հրաժեշտ.
- տարեցտարի նա ոչ մի բառ չի յուրացրել, չի արձագանքում պարզ խնդրանքներին. «արի այստեղ», «ինձ խաղալիք տուր»;
- երկու տարեկանում նա չի կարող մատնանշել այն թեման, որի մասին իրեն հարցնում են, չի տարբերում «մեծ - փոքր» հասկացությունը:

2. ԽՈՍՔԻ ՀԱՊԱՂՄԱՆ ԱԽՏՈՐՈՇՈՒՄ

«Խոսքի հետաձգված զարգացման» ախտորոշումը դրվում է միայն երկու տարեկանից բարձր երեխաների մոտ: Եթե երեխայի մոտ ախտորոշվել է RDD, նա կարիք ունի մասնագետների համապարփակ աջակցության.

- ✓ Քիթ-կոկորդ-ականջաբանը կստուգի լսողությունը. միգուցե երեխան լավ չի լսում, հետևաբար չի սովորում խոսել:

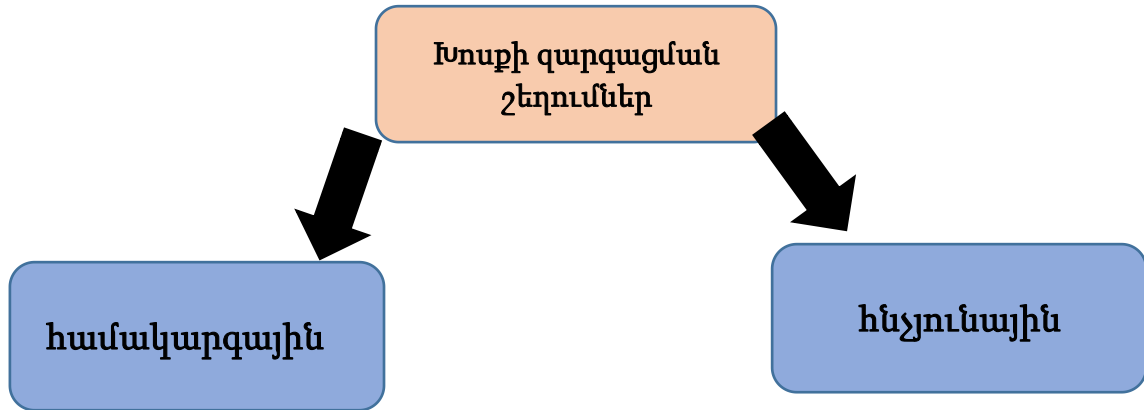
-
- ✓ Նեյրապաթոլոգը կորոշի, թե արդյոք օրգանական վնաս կա կենտրոնական նյարդային համակարգի և ուղեղի կեղևի վրա: Վիճակագրության համաձայն՝ խոսքի զարգացման խնդիրներ ունեցող նախադպրոցական տարիքի երեխաների 95,5%-ն ունի նաև նյարդաբանական խնդիրներ:
 - ✓ Հոգեբանը կպարզի երեխայի հոգեկանի և ինտելեկտի վիճակը, անհրաժեշտության դեպքում նրան կուղարկի լոգոպեդի, ուղղիչ ուսուցչի կամ հոգեբույժի մոտ:
 - ✓ Լոգոպեդը կախտորոշի և կընտրի խոսքի զարգացման վարժություններ:⁴

Խոսքի զարգացման ուշացումը հանգեցնում է նրան, որ երեխայի հորիզոնները չեն ընդլայնվում, քանի որ նա հարցեր չի տալիս: Վատ զարգացած խոսք ունեցող երեխաների համար ավելի դժվար է վերացական հասկացություններ ընկալելը, ընդհանրացնելը, համեմատելը և վերլուծելը: Նրանք դժվարանում են համառության և ուշադրության հետ՝ դժվարանում են հետևել բանավոր հրահանգներին: Բացի այդ, խոսքի հետ կապված խնդիրները պատ են կառուցում երեխայի և նրան շրջապատող մարդկանց միջև՝ նա դառնում է հետամնաց, հուզիչ, անվստահ: Անտեսված ձևով խոսքի զարգացման խանգարումները կարող են առաջացնել մտածողության խանգարումներ: Հետևաբար, որքան շուտ օգնություն ցուցաբերվի, այնքան լավ:

⁴ *Кирпиченко А. А. Расстройства мышления // Психиатрия: Учебное пособие для медицинских институтов. — Минск: Вышэйшая школа, 1984. — С. 22—23. — 240 с. — 25 000 экз.*

2. 1 ԽՈՍՔԻ ՇԵՂՈՒՄՆԵՐԻ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

Բանավոր խոսքի զարգացման շեղումները բաժանվում են **հնչյունային** և **համակարգային** :

Համակարգային անոմալիաներ՝ ալալիա և աֆազիա, առաջանում են գլխուղեղի կեղևի վնասվածքների պատճառով՝ պտղի զարգացման ընթացքում, ծննդաբերության ժամանակ, վարակի կամ ինսուլտի հետևանքով: Այս դեպքում երեխան միշտ չէ, որ կարողանում է հասկանալ բառերի իմաստը եւ ճիշտ կրկնել դրանք:

Հնչյունափոխության շեղումները ավելի տարածված են և ավելի հեշտ է ուղղել: Այս դեպքում երեխան հասկանում է խոսքը, բայց նրա համար դժվար է վերարտադրել հնչյունները, պահպանել տեմպը և տիրապետել ինտոնացիային:

Բրադիլալիան խոսքի արագության դանդաղեցում է առանձին հնչյունների արտասանության դժվարության պատճառով:

Դիսարտրիան խոսքի խճճվածություն է, որն առաջանում է կենտրոնական նյարդային համակարգի վնասման հետևանքով, որը խանգարում է խոսքի ապարատի զարգացմանը:

Դիսլալիան հնչյունների աղավաղում է, որը կապված է նյարդային համակարգի կամ խոսքի ապարատի առանձնահատկությունների

հետ: Նախադպրոցական տարիքի երեխաների խոսքի ամենատարածված խնդիրներից մեկը: Հատուկ պատյաններ՝ փրփուր, շրթունք:

Կակազությունը վանկերի ոլորված կամ երկարատև արտասանություն է, խոսքի տեմպի և ռիթմի խախտում, սխալ շեշտադրումներ: Այն կարող է առաջանալ ծանր սթրեսի, անցյալի վարակի, հետաձգման կամ հակառակը շատ վաղ զարգացման ազդեցության տակ:

Ռինոլալիա - քթի, առաջանում է քրոնիկ սինուսիտով կամ քթի խոռոչի աննորմալ կառուցվածքի պատճառով:

Թահիլալիան խոսքի պաթոլոգիկ արագ տեմպ է: Երեխան շատ հաճախակի է լինում և խեղդվում է բառերից: Այն կարող է կապված լինել հիպերակտիվության և մտավոր զարգացման այլ հատկանիշների հետ:

Հոգեբաններն ու լոգոպեդները երեխաներին բաժանում են երեք պայմանական խմբի՝ կախված նրանից, թե որքան ծանր խոսքի խանգարումներ ունեն.

- ◆ Ընկալումը նորմալ է, բայց առանձին ձայների վերարտադրման հետ կապված խնդիրներ կան:
- ◆ Ընկալման խնդիրներ՝ որոշ վանկերի անտարբերություն: Նման երեխաները հաճախ շփոթում են վանկերը և կուլ տալիս բառերի վերջավորությունները:
- ◆ Խոսքի ընդհանուր թերզարգացում. վատ բառապաշար, հայտարարությունների կառուցման հետ կապված խնդիրներ: Նման երեխաներին շտապ անհրաժեշտ է լոգոպեդի օգնությունը:⁵

⁵ *Морозов Г. В., Шуйский Н. Г.* Введение в клиническую психиатрию (пропедевтика в психиатрии). — Нижний Новгород: Издательство НГМА, 1998. — С. 105. — 426 с. — 3000 экз. — ISBN 5-86093-010-0.

3. ՆԱԽԱԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԻՔԻ ԵՐԵՒԱՆԵՐԻ ԽՈՍՔԻ ՀԱՊԱՂՈՒՄ

Երեխաները բոլորն էլ լեզուն սովորում նույն ձևով, բայց ոչ միշտ՝ միաժամանակ: Որոշ երեխաներ վաղ են խոսում և հասկանում են այն ամենը, ինչ ասում եք: Մյուսները շատ չեն խոսում կամ դժվարանում են լսել: Երեխաները կարող են խոսքի կամ լեզվի հետ կապված խնդիրներ ունենալ նախքան դպրոց սկսելը:

Նախադպրոցացական տարիքի երեխաները համարվում են 3-7 տարեկան երեխաները: Այս տարիքի երեխաների մոտ խոսքի խանգարումները դրսևորվում են հրահանգների լսելու դժվարությունները, հարցերը հասկանալը, ներ բառեռ սովորելու, նախադասությունները կապելու հետ կապված: Կան դեպքերը երբ երեխաները ունենում են հստակ հնչյուններ արատասանելու: ⁶

Այս տարիքի երեխաների մոտ խոսքի խանգարումները դրսևորվում են երբ ընտանիքում խոսում են երկու և ավել լոզումներով: Երեխայի մոտ երկմտություն է առաջանում, իչի արդյուքնում հնարավոր է վատ պաթոլոգիական փուլի հասնել, երբ երեխան կսկսի ընդհանրապես չխոսել, խոսուափելու համար այս խնդրից պետք է երեխայի հետ խոսել այն լեզվով, որը ընտանիքի անդամները բոլորը տիրապետում են, կամ ամենա լավը գիտեն:

⁶ Поликлиническая педиатрия под ред. проф. Калмыковой М., 2007, стр. 95

3. 1 Նախադպրոցական լեզվի խանգարումների նշաններ

Որոշ երեխաներ ըմբռնման հետ կապված խնդիրներ ունեն, որը կոչվում է **ընկալունակ լեզու** : Նրանք կարող են խնդիրներ ունենալ.

- Հասկանալով, թե ինչ նկատի ունեն մարդիկ, երբ նրանք օգտագործում են ժեստեր, ինչպիսիք են ուսերը թոթվելը կամ գլխով շարժումը
- Հետևելով ուղղություններին
- Պատասխանելով հարցերին
- Ցույց տալով առարկաներին և նկարներին
- Իմանալով, թե ինչպես պետք է հերթափոխվել ուրիշների հետ խոսելիս

Որոշ երեխաներ խոսելու հետ կապված խնդիրներ ունեն, որը կոչվում է **արտահայտիչ լեզու** : Նրանք կարող են խնդիրներ ունենալ.

- Հարցեր տալը հետ կապված
- Օբյեկտների անվանումի հետ կապված
- Ժեստերի օգտագործուման
- Բառերը նախադասությունների վերածելու հետ կապված
- Երգեր կամ ոտանավորներ սովորելու հետ կապված
- Օգտագործելով ճիշտ դերանուններ, ինչպիսիք են «նա» կամ «նրանք»
- Իջրույց սկսելու և վարելու հետ կապված
- Փոխելով, թե ինչպես են նրանք խոսում տարբեր մարդկանց հետ և տարբեր վայրերում:

Օրինակ, դուք տարբեր կերպ եք խոսում մեծահասակների հետ, քան փոքր երեխային: Դուք կարող եք ավելի բարձր խոսել դրսում, քան ներսում:⁷

3. 2. Նախադպրոցական լեզվի խանգարումների պատճառները

Որոշ հնարավոր պատճառներ են.

- Ընտանիքում այլ անձի լեզվական խնդիրներ ունենալը
- Վաղ ծնվելը
- Ցածր քաշով ծնվելը
- Լսողության կորուստ
- Աուտիզմ
- Դաունի համախտանիշ կամ փխրուն X համախտանիշ
- Պտղի ակոհոլի սպեկտրի խանգարում
- Կաթված
- Ուղեղի վնասվածք
- Մանկական ուղեղային կաթված
- Վատ սնուցում
- Զարգացման խանգարումներ:

Ինչպե՞ս խուսափել խոսքի հապաղման խնդիրներից

- Երեխայի հետ շատ խոսել ծնված իսկ օրվանից;
- Երեխայի համար կարդալ հեքիաթներ, գրքեր, բառերը նշելով, որը որ ընթերցվում է :
- Երեխայի հետ խոսել է պետք այն լեզվով, որը լավ գիտի ծնողը:

⁷ Выготский Л. С. Собр. соч.: в 6 т. Т. 4 Кризис трёх лет. Кризис семи лет. М., 1983

-
- Երխային միշտլսել է պետք և պատասխանել:
 - Երխային տանել այն մակարդակ, երբ նա կսկսի հարցեր տալ:
 - Հմակարգիչների , հեռուստացույցների օգտագործման սակավուրթյան ապահովում

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Այսպիսով, խոսքի խանգարումը մի պայման է, երբ մարդը խնդիրներ ունի ուրիշների հետ հաղորդակցվելու համար անհրաժեշտ խոսքի հնչյուններ ստեղծելու կամ ձևավորելու համար: Դա կարող է դժվարացնել երեխայի խոսքը: Խոսքի ընդհանուր խանգարումներն են՝ արտակույսացիայի խանգարումներ հնչյունաբանական խանգարումներ, անբավարարություն, ձայնի խանգարումներ կամ ռեզոնանսային խանգարումներ Խոսքի խանգարումները տարբերվում են երեխաների լեզվական խանգարումներից : Լեզվի խանգարումները վերաբերում են նրան, ով դժվարանում է՝ իրենց իմաստը կամ ուղերձը ուրիշներին փոխանցելը (արտահայտիչ լեզու), հասկանալով ուրիշներից եկող հաղորդագրությունը (ընկալող լեզու):

Խոսքը մեր շրջապատի հետ շփվելու հիմնական միջոցներից մեկն է: Այն զարգանում է բնական ճանապարհով՝ նորմալ աճի և զարգացման այլ նշանների հետ միասին : Նախադպրոցական տարիքի երեխաների մոտ տարածված են խոսքի և լեզվի խանգարումները: Անբավարարությունները խանգարումներ են, որոնց դեպքում մարդը կրկնում է ձայն, բառ կամ արտահայտություն: Կակազելը կարող է լինել ամենալուրջ անսարքությունը: Այն կարող է առաջանալ հետևյալով՝ գենետիկական անոմալիաներ, զգացմունքային սթրես, ուղեղի կամ վարակի ցանկացած վնասվածք:

Երեխաները սովորում են խոսքի և լեզվական հմտություններ՝ լսելով ուրիշների խոսքը և վարժվելով, երբ նրանք խոսում են ուրիշների հետ: Ծնողները իրենց երեխայի համար ամենակարևոր ուսուցիչներն են առաջին տարիներին:

Նրանք կարող են օգնել երեխային՝ շատ հնարավորություններ տալով լսելու խոսքը և խոսելու: Դա կարելի է անել՝ հաճախակի մատնանշելով և

անվանելով կարևոր մարդկանց, վայրեր և իրեր: Նրանք կարող են նաև կարդալ և գրուցել երեխայի հետ ամբողջ օրվա ընթացքում, հատկապես առօրյայի, ինտերակտիվ խաղերի և սիրելի գործունեության ժամանակ: Ծնողները կարող են երեխային տալ բառերի և նախադասությունների մոդելներ՝ կրկնելու համար:

Ծնողները կարող են նաև հնարավորություններ ստեղծել երեխայի համար հարցերին պատասխանելու և խոսելու համար: Երաժշտություն լսելը, երգեր երգելը և մանկական ոտանավորների փոխանակումը նույնպես հիանալի միջոցներ են երեխայի հետ զվարճանալիս խոսքի և լեզվական հմտությունները զարգացնելու համար:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Հ.Զ. Պետրոսյան, Հայերենագիտական բառարան, Երևան, 1984
2. ԼՈԳՈՊԵԴԻԱՆ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆՈՒՄ / Ա.Վ. Ավագյան և ուրիշ.-Եր.: Աստղիկ, 2017.- 76 էջ:
3. *Морозов Г. В., Шуйский Н. Г.* Введение в клиническую психиатрию (пропедевтика в психиатрии). — Нижний Новгород: Издательство НГМА, 1998. — С. 105. — 426 с. — 3000 экз. — ISBN 5-86093-010-0.
4. *Гаценко В. Л., Бітенський В. С., Абрамов В. А., Влох І. Й., Кожина Г. М., Коростій В. І., Мозгова Т. П., Напреенко О. К., Самардакова Г. О., Сінайко В. М., Спіріна І. Д., Юр'єва Л. М.* Психиатрия и наркология (учебник) = Психіатрія і наркологія (підручник) / За ред. В. Л. Гавенка, В. С. Бітенського.. — Київ: Здоров'я, 2009. — С. 92. — 512 с. — 1000 экз. — ISBN 978-966-463-022-8.
5. *Бітенський В. С., Горячев П. І., Мельник Е. В. та інші.* Порушення свідомості і самосвідомості. Провідні психопатологічні синдроми. // Психиатрия: Курс лекций: Учебное пособие = Психіатрія: Курс лекцій: Навчальний посібник / За ред. Бітенського В. С.. — Одеса: ОНМУ, 2004. — С. 86. — 354 с. — 75 000 экз. — ISBN 966-7733-56-4.
6. *Кирпиченко А. А.* Расстройства мышления // Психиатрия: Учебное пособие для медицинских институтов. — Минск: Высшэйшая школа, 1984. — С. 22—23. — 240 с. — 25 000 экз.
7. Выготский Л. С. Собр. соч.: в 6 т. Т. 4 Кризис трёх лет. Кризис семи лет. М., 1983
8. Выготский Л. С. Игра и её роль в психическом развитии ребёнка
9. Пиаже Ж. Психология интеллекта
10. Поликлиническая педиатрия под ред. проф. Калмыковой М., 2007, стр. 95
